Flyttdagar & Inrikespass

INRIKESPASS

Flyttdagar

Historiska flyttdagar

Före 1700-talet: Det fanns inte en bestämd landsomfattande flyttdag.

Från 1700-talets början: Fardagar var nationellt fastställda, men datumet kunde variera.

1723: Man beslöt att fardagen skulle vara densamma i hela landet.

Efter 1772: Dagen flyttades från Mickelmäss (29 september) först till närmaste söndag och sedan, från 1819, till 24 oktober.

Stockholm: Hade, på grund av storleken, även en vårens flyttdag den 24 april.

Varför den 24 oktober?

Den 24 oktober blev den fasta flyttdagen för hela landet från början av 1800-talet.

Vad innebar dessa dagar?

Samhällelig organisation: Flyttandet var organiserat kring den här dagen.

Social mötesplats: På flyttdagar uppstod marknader och träffar mellan gamla och nya bekantskaper.

Fester: Marknaderna var också en anledning att festa.

Kontrakt: Alla kontrakt skrevs så att de upphörde på dessa dagar.

"Oktoberflyttningen i Upsala livlig även i år", Uppsala 1940 Stadsbud flyttar möbler med hjälp av cykel och kärra, Haglunds bro

Bilden är publicerad i Upsala Nya Tidning 2 oktober 1940 med följande bildtext: "Och att transportcyklar med eller utan släpvagn också med fördel kunde användas framgår av de två sista kameraskotten, som äro från [...] Haglunds bro.".

Förr i tiden, från 1700-talet och långt in på 1900-talet, hade Sverige fasta, nationella flyttdagar, kända som fardagar eller lagafardagar, där många arrendatorer, hyresgäster och arbetare skulle flytta, ofta den 24 oktober.

Dessa dagar var officiella och sammanföll med marknader, och alla kontrakt skrevs med dessa datum som slutdatum.

Numera flyttar en genomsnittlig svensk elva gånger under hela sitt liv. Om vi backar två hundra år i den svenska historien var det inte ovanligt att vissa grupper, t.ex. pigor, drängar, statare och smeder flyttade så gott som varje år. Det berodde inte sällan på att man bytte arbetsgivare, men kunde också bero på byta av bostad.

Flyttdagar

Mickelmäss (29 september) var länge flyttdag, men då den avskaffades som helgdag 1772 flyttade man först fardagen till närmaste söndag och från 1819 till den 24 oktober.

"Laga fardagar" var datumen när arrendatorer eller hyresgäster skulle flytta om deras avtal hade upphört.

Ända fram till 1984 gällde 14 mars för jordbruksarrenden och två fardagar, 1 april och 1 oktober, för hyreslägenheter i städerna.

Det svenska samhället har varit mer reglerat än nu – åtminstone vad gäller flyttdagar. För att resa inom Sverige var man fram till 1860 tvungen att ha ett inrikespass och flytta en speciell dag: ”Fardagen” var den dag på året då anställnings-, hyresavtal och arrenden upphörde att gälla.
1 oktober med den 24, åtminstone vad gäller flyttning. Platsanskaffningsbyråerna föredrog dock den 24, eftersom det var då många flickor från landet åkte in till stan för att söka tjänst. Byråerna hade ändå brist på ”goda tjänare” att erbjuda hushållen.

Nödbostad
Polishuset
Kungsholmen 1925

Stockholms historia kring flyttning

1927 var det stark rusning från omoderna lägenheter till moderna, 1928 flyttade ”halva stan” (15 000 familjer), och till Söder gick hela karavaner.

1929 skriver sign Colomba i en söndagsartikel ”Att flytta eller inte flytta” över hur flyttkarlarna klagar på folk som har vindar och källare av gammaldags mått (dvs stora), fulla av gammalt skräp.

1931-39 var hyresgästens marknad, med tidningarnas annonssidor fulla med lediga våningar och i publikationen ”Hyreslistan” lockade värdarna: Det är bara att välja.

På trettiotalet byggde man nytt och mycket. Bang skrev 2 oktober 1934: ”Det fanns bara ett hus i staden som inte välte ut sig på trottoarerna på måndagsmorgonen och det var kungliga slottet.”

Men 1943 rådde ett ”skrämmande lugn” på gatorna den 1 oktober och 1946 verkade myten om den 1 oktober kunna stuvas undan

Sallerupsvägen
I Malmö

INRIKESPASS

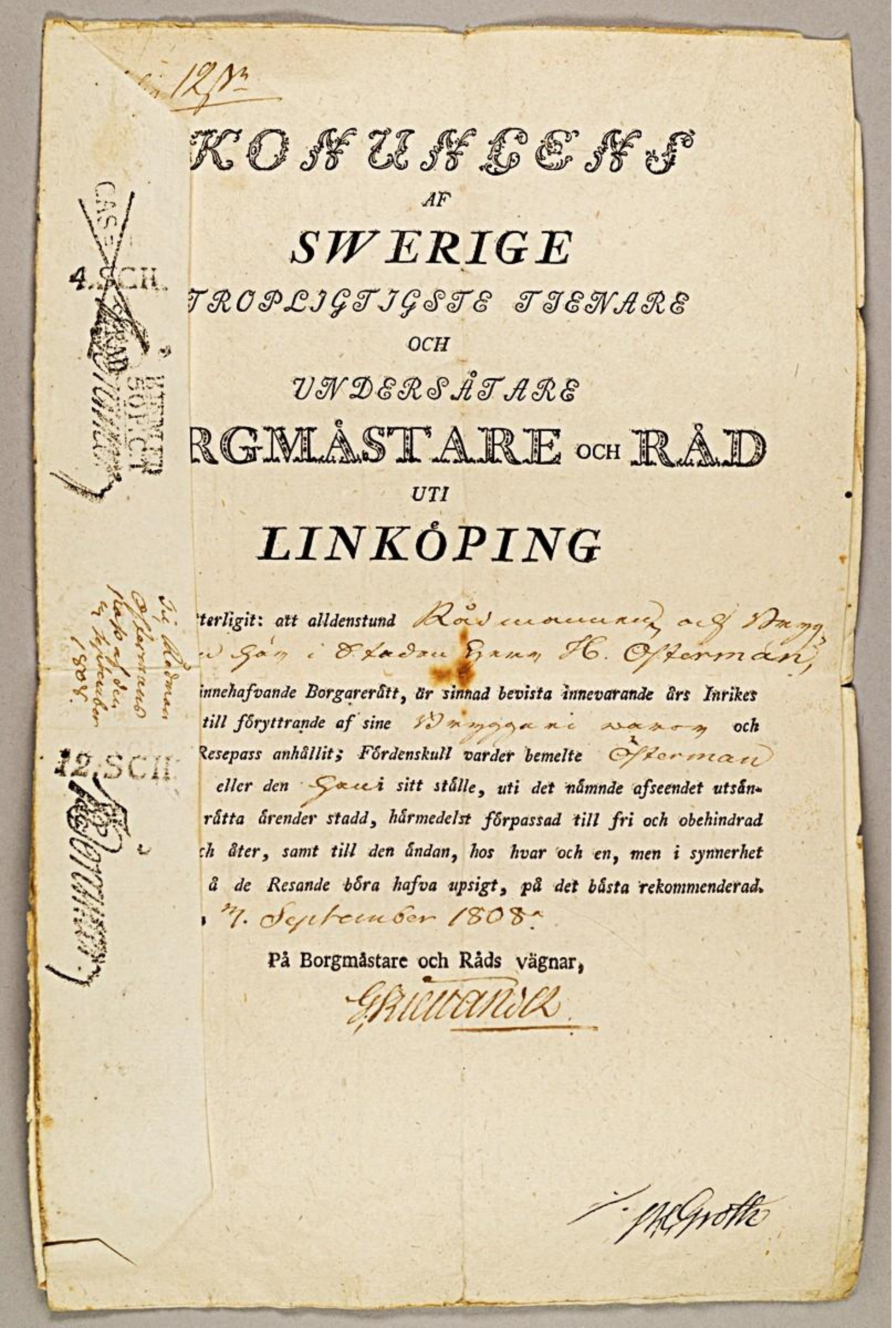

Inrikes Pass

I Sverige föreskrev Gustav Vasa år 1555 att varje köpman skulle ha "vägabref eller passebordh" från hemstaden med sig vid resa utanför den trakt där han var känd. År 1603 förbjöds att utlämna hästar på skjutsstationerna till resande utan pass. Den som var på resa utan pass kunde gripas för lösdriveri.

Ett inrikespass kunde vara utställt för resa till ett visst ställe; jämför uttrycket "förpassad".
Tvånget att medföra inrikespass avskaffades i Sverige år 1860 och förbudet att lämna riket utan pass år 1872. Fortfarande är det svensk lag på att ha pass för att få lämna Sverige till land utanför EU och Schengen. Inrikes pass i bild från 1808.

Resan den krävde ett inrikespass

Gästgiveri Dagboken

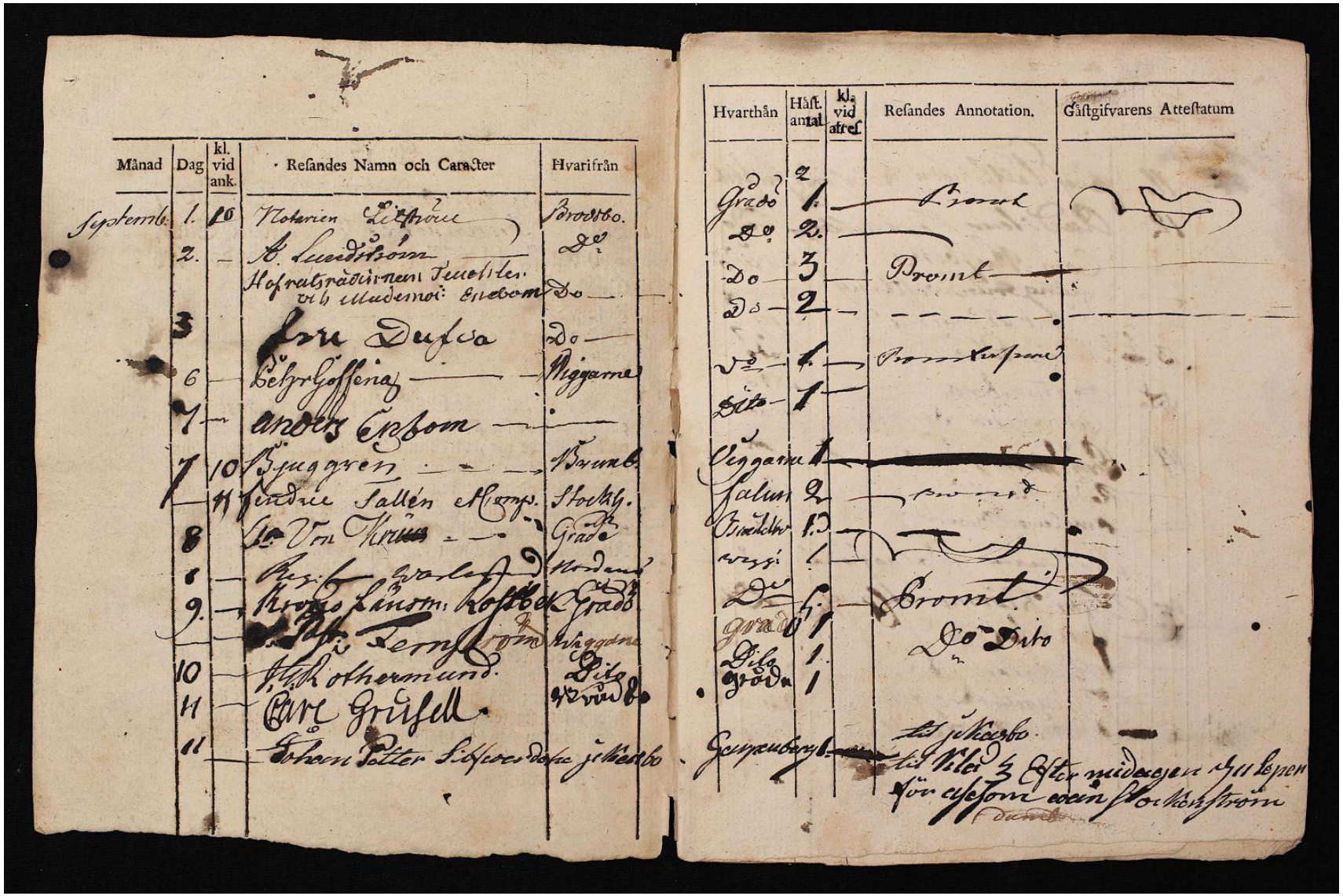

Sidor ur gästgiveridagbok från Brunnbäcks gästgivaregård i Dalarna september 1792

Inrikes pass utfärdades huvudsakligen av landskanslierna (nuv. länsstyrelserna) och magistraterna. Ett kungligt påbud 1812 med skärpta krav på passadministrationen innehöll de strängaste kraven vårt land har haft på pass.

Passjournal

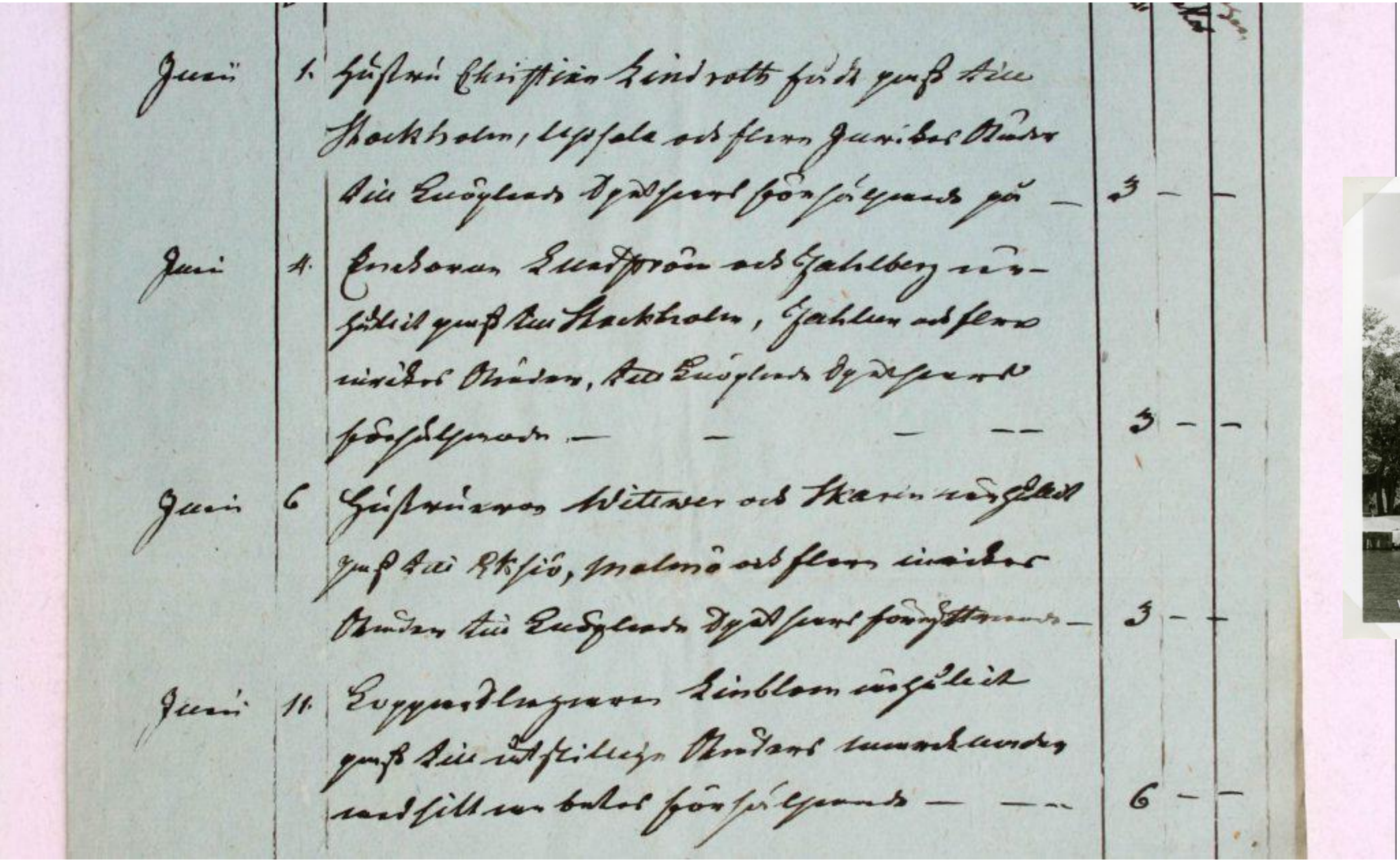

Junii 1. Hustru Christina Lindroth för it pass till
Stockholm, Upsala och flera [illegible] Städer
till Engelands [illegible] försäljande på — 3 — —

Junii 4. [illegible] och Hallberg [illegible]
[illegible] pass till Stockholm, [illegible] och flera
[illegible] Städer, till Engelands [illegible]
försäljande — — — — 3 — —

Junii 6 Hustrurna Wittwer och Skarin [illegible]
pass till Eksjö, Malmö och flera [illegible]
Städer till Engelands [illegible] försäljande — 3 — —

Junii 11. [illegible] Lindblom [illegible]
pass till åtskilliga Städer [illegible]
[illegible] försäljande — — 6 — —

Sida ur passjournal från Vadstena juni 1814

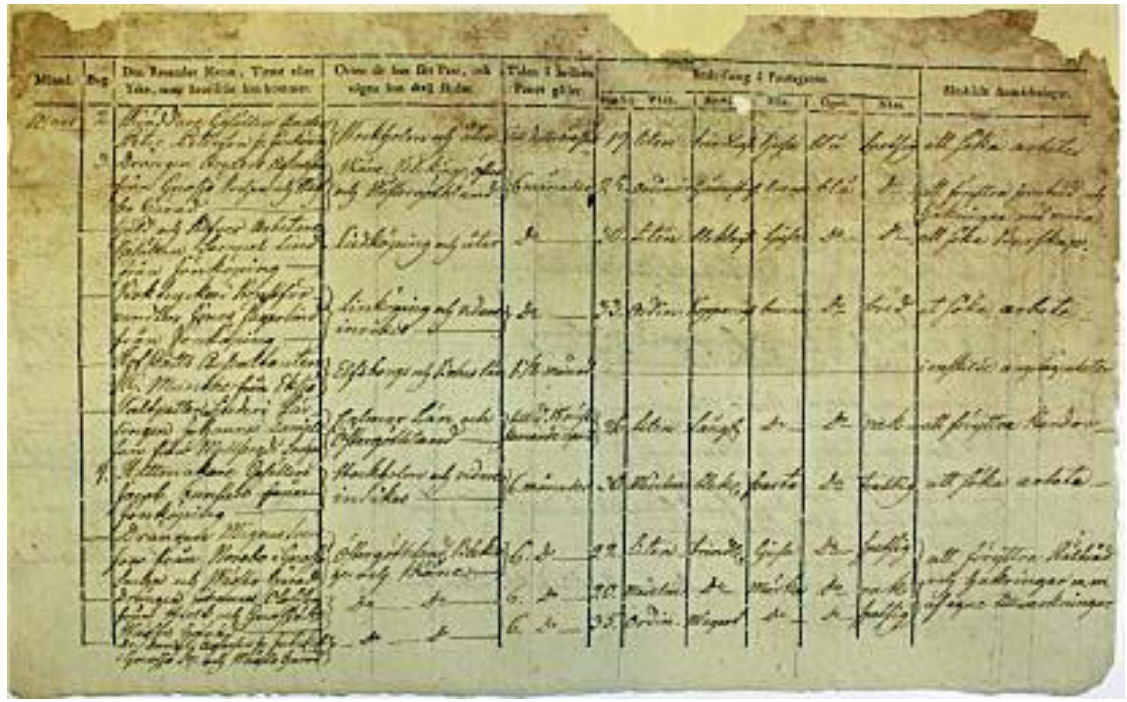

Sida ur passjournal från Jönköping mars 1813

I Sverige föreskrev Gustav Vasa år 1555 att varje köpman skulle ha "vägabref eller passebordh" från hemstaden med sig vid resa utanför den trakt där han var känd.

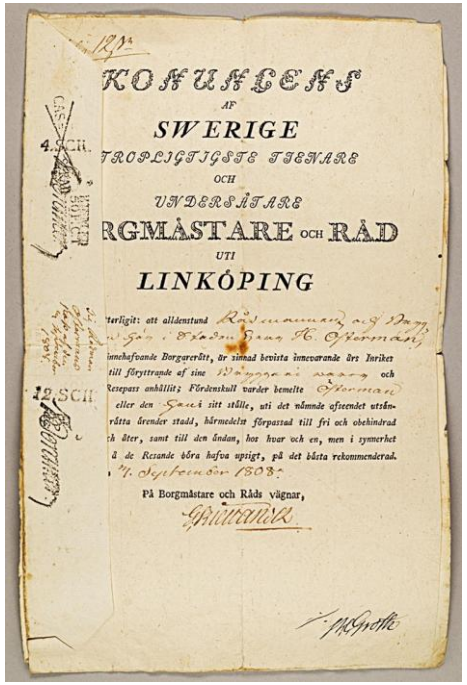
KONUNGENS
AF
SWERIGE
TROPLIGTIGSTE TJENARE
OCH
UNDERSÅTARE
BORGMÅSTARE OCH RÅD
UTI
LINKÖPING

Inga nya hästar utan pass

Inga nya hästar utan pass

Skjutshållet inga nya hästar utan pass

Det gamla skjutshållet i Upperud, Nyeds socken.

År 1603 förbjöds att utlämna hästar på skjutsstationerna till resande utan pass. Den som var på resa utan pass kunde gripas för lösdriveri. Ett inrikespass kunde vara utställt för resa till ett visst ställe; jämför uttrycket "förpassad".

Emigrera

För att emigrera till Amerika förr i tiden krävdes ett flyttningsbetyg från hemförsamlingen, vilket bekräftade att man lämnade Sverige. För att få ett flyttningsbetyg, som var ett slags intyg för "legala" emigranter, behövde man bland annat uppfylla krav som fullgjord värnplikt och uppvisa att man hade pengar för resan och uppehälle, särskilt mot slutet av 1800-talet. Utan detta betyget kunde man inte köpa en biljett av en emigrantagent, som organiserade resorna till USA.

Vad var ett flyttningsbetyg?
Det var ett officiellt intyg från din församling, stämplat av polisen i utvandringshamnen, som visade att du hade tillåtelse att lämna Sverige.
Det fanns en lag som krävde att alla legala emigranter uppvisade flyttningsbetyget för att få köpa biljett och skriva ett emigrantkontrakt med en emigrantagent.

Hur fick man ett flyttningsbetyg?

Ansök om tillstånd: Du behövde söka tillstånd av svenska myndigheter.

Fullgjord värnplikt: Mot slutet av 1800-talet behövde männen ha fullgjort sin värnplikt för att få tillstånd.

Bevisa ekonomiska medel: Du behövde visa att du hade tillräckligt med pengar för att klara den första tiden i Amerika.

Uppvisning i hamnen: Du visade ditt flyttningsbetyg för polisen i utvandringshamnen (t.ex. Göteborg) för att få det stämplat som intyg för att du var en "legal" emigrant.

Vad hände sedan?

Med flyttningsbetyget i handen kunde du vända dig till en emigrantagent.
Agenterna fungerade som resebyråer och hjälpte till med alla praktiska arrangemang för resan över Atlanten, inklusive att skaffa biljetter.
Om du emigrerade utan tillstånd, det vill säga "smet", hade du inte ett flyttningsbetyg.

Dessa emigranter kunde då kallas "rymd" i kyrkböckerna.
Varför detta krångel?

Systemet var till för att hålla koll på de som lämnade landet och för att säkerställa att de inte skulle bli en börda för samhället.

Det var ett sätt att kontrollera att de som emigrerade följde lagar och regler, särskilt under de stora emigrationsvågorna.